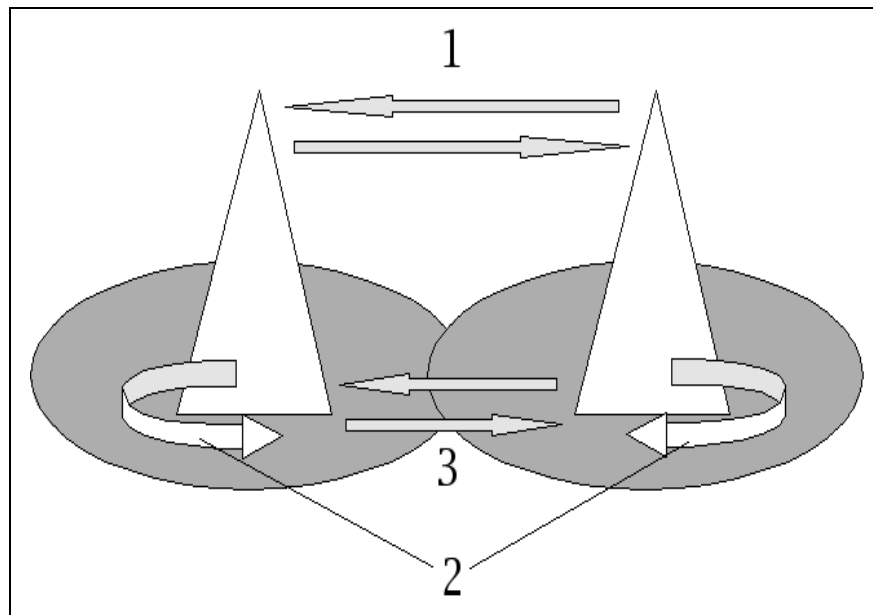

THE WAYS OF INNOVATION IN THE HIGHER EDUCATION

PAP NORBERT¹

I define innovation in the higher education so as with what new methods, contents, organisational solutions are we able to match the challenges of the modern world, what needs do we have to suit of the society and the subsystems of society.

Among these there are some which are traditionally present for a long time (acquire some certain professions: jurist, arts student, teacher, doctor, engineer, economist etc.). In an overall way this is the task of the intellectuals. Apart from the classics in the latter decades the number of new professions grew very fast and with the further development of the generalist trainings, special training outputs, the specialisations appeared.

Figure 1.
University, region and their relation system (TÓTH J.)
Source: PAP N. – TÓTH J. – CSAPÓ T. (2006): Some thoughts ...

---

¹ Senior Lecturer, Head of Department, Department for Political Geography and Regional Development, University of Pécs. Pécs, H-7624, Ifjúság út. 6. E-mail: pnorbert@gamma.ttk.pte.hu

The earlier elite education was changed, at least at the majority of the universities, by mass education. From the given ages of the more and more applicants, students wish to experience such a prestige of the university that was during the elite training era. The handling of this multiplied mass of students claims for new kind of organisational methods. These new “diploma factories” claim to have informatics systems, web pages, consultant centres, the need for a wide range of regulations, quality assurance systems, student governments with greater role and competence and the marketing of more and more services is taken place. No doubt they are innovations in the higher education. This process is not reprehensible but we should see that in order to moderate the harmful effects it is an indispensable task to clarify the educational norms and to comprehensively review and apply the consensus.

The reasons for this mass increase are multiple. Apart from the mentioned viewpoint of prestige the fear from unemployment appeared as well. As an alternative for this a lot of young people and their family chooses the university career as an alternative for this. The increased demand for graduated workforce provides partly a rational reason in the modern economy and the institutional sphere. Besides the increase of the number of graduated unemployed workforce (thousands of communicational professionals, jurists, economists and representatives of other professions) as a weird contradiction the, partially unsatisfied, need for the well-trained skilled workers (plumbers, carpenters etc.) appeared, raising numerous issues.

The age-long education organisational traditions changed concerning numerous scientific areas and specialities. The organisational form based on small numbers of departments organised around a given professor as a form of a scientific community and supply education seems to be a memory of the past. The bigger organisational units of institutions with multiple departments and faculties turned to be more accentuated using more and more professional directing methods.

Another demand is the “production” of knowledge. Within this process, one has the chance to develop in its methodology, and so there is a certain development. This is innovation itself. But the innovation of this, as we talk about the results of the functioning of innovative minds here, very poorly possible. Possibly it is unlikely to set it off ever, and the possibilities of affecting it are limited as well. In the past ten years the assuring of the education and scientific supply is carried out in the framework of doctoral schools in Hungary, just like in any other parts of the world. They function as a scientific workshop, their main task is the acquirement of science ethics and an independent research methodology.

Some words about talent maintenance. The university practice schools provide the chance to motivate and “orient” the students even in the secondary schools. Talent

maintenance should be started within the framework of the gradual training. Seeing through the work of the student from the university to the doctoral preliminary is much more effective. The National Scientific Student Conference should be more accentuated but it would be practical to provide a chance for competition at each specialities. This would partially compensate the undesired effects of the mass training.

Another problem is the spreading of the “created,” achieved knowledge. It means the appearance and deliverance of the results. For a long time these established customs were almost autocrat (lectures, books, studies in a relatively small number of periodicals). On this occasion the “ivory tower” effect was frequently mentioned. Today the answer for the increased needs for knowledge is found in the postal training, the “open university,” scientific knowledge development, the short term training intentions etc. The task of knowledge transfer is the same but on new channels and package.

The applied researches received greater emphasis only a couple of years earlier. The university sphere assuming a huge role in initiating knowledge always had a kick against the market challenges. Recently significant incentives appeared in favour of the universities to play a greater role in the boost of the economy.

The institutions only will be able to innovation when they realise that they can receive sources more and more from the applied researches to appear with projects of expectations. According to the experiences it is a joyful experience, releases new resources and frequently offer the possibility of emergence for the younger generation. It also helps to convey the social needs as well much more directly than the basic researches.

In the circumstances of market economy appeared in the past 15 years those cities and settlements have been valorised providing place and space for universities. These were considered to be innovation centres or potential ones. They thought that the presence of the institute can generate such effects providing a better relevance and renewal for the players of the market and economy. It is worth though to look behind the framework of these institutions.

Behind the directing ambitions, to consolidate their institutions, what kind of solidarity is there in the sphere of the higher education teachers, researchers? From the perspective of the scientific-institutional getting along the applied researches do not provide a favourable chance. Their efficiency is usually adjudged by their publication activity and educational success. From this perspective an applied research mean only a redundant venture. At best such a project can generate some money and one comes to the fore but only at the cost of great jeopardy. In the worst scenario numerous annoyances can hit the researcher (the development will be unsuccessful and the researcher will be stigmatic, the publication activity falls back because the work engages its time etc.). In the present circumstances the average researcher is not concerned in the success of such projects.

Even if some leaders appoint great aims in the applied researches the administrative system of the universities are simply unable to handle them. The present administration is just unable for these tasks. Nor the financial system, neither the executing apparatus can effectively handle the problems appearing through the market conditions. Such financial, judicial and methodological problems appear which the institutions created to other (higher education) tasks can not or almost unable to maintain.

The solution is the organizing of the task out of the university. This is the field of the spin-off firms, the organisations dealing with economic development. The first representatives already appeared but no breakthrough took place. The university quasi spin-off firms created on state incentives and financial background decisively are successful in the administration of the tender resources not in the competition of the university knowledge on the market.

But this is not only the question of inadequate connections to the market sphere of the university. Do the Hungarian enterprises demand this kind of relationship? According to the experiences only at a very small rate and very often they do not understand the relationship system as well namely what can they expect within the framework of the university partnership. It seems that the economic partners can get assistance more effectively with the support of the universities, apparently this is their main interest. The result in this perspective, from the point of view of market economy circumstances, is rather weak.

BIBLIOGRAPHY

- MARGA, A. 2003: *Bildung und Modernisierung*. Klausenburg, p. 376.
- MÉSZÁROS, G. (ed.) 2001: *Higher Education Act*. Budapest, p. 167.
- PAP N. – TÓTH J. (ed.) 1999: *Regional Issues of Contemporary Europe*. Pécs, p. 141.
- PAP N. – TÓTH J. – CSAPÓ T. (2006): *Some thoughts on the relation system between the university and the society*. Lehrstuhl Wirtschaftsgeographie und Regionalplanung, H. 243., pp.1–9.
- PAP N. (2000): *A Pécsi Tudományegyetem innovációs potenciáljának jelentősége a régió fejlesztésében*. In: Pap N. – Szabó L. (2000): *Az innováció szerepe a terület- és vidékfejlesztésben*. Konferenciakötet, Dombóvár, 76 p.
- TÓTH J. 1998: *Az egyetem kapcsolatrendszerre*. In: Nagy F. (szerk.): *Az egyetem és társadalmi környezete*. Pécs, pp. 7–11.

KUBA VÁLTOZÁS ELŐTT (MOZAIKKOCKÁK)

DR. PAP NORBERT¹

KUBA FÖLDRAJZI HELYZETE

Az ország Kuba szigetéből, a régebben a fenyőkről (Pinos) elnevezett Ifjúság szigetéből (Isla de La Juventud) és a fősziget partjai előtt elterülő mintegy 1600 kis szigetből, szirtből (cayo) áll. Kiterjedéséről ellentmondó adatokat találunk. A kubaiak szerint 110 ezer km², más adatok szerint mintegy 114 ezer km², vagyis nem sokkal nagyobb mint hazánk. Alakját a játékos képzelet krokodilhoz hasonlítja, mely a mexikói Yucatan-félszigettől nyúlik el mintegy 1200 km hosszan, nyugat-keleti irányba. A sziget szélessége 32 és 190 km között változik.

A fősziget zömmel alacsony térszínekből áll. Két jelentős hegyvonulatot találhatunk csupán. A középső területeken húzódik a Sierra de Escambrey, és a keleten húzódó Sierra Maestra. E két terület döntő szerepet játszott az 1950-es évek gerilla harcaiban, megfelelő terepet biztosítva.

A sziget alakjából adódóan a kelet-nyugati vonalás struktúrák a meghatározóak. Az Autopista Nacional, illetve a Carretera Nacional a közlekedés gerincét alkotják. A Havanna és Santiago de Cuba közötti távolságot az expressz buszok 15 óra, a vonatok 17 óra, hajók 40 óra alatt járják meg. A légi közlekedés, illetve a helyi repterek is fontos szerepet töltenek be a közlekedésben.

A közigazgatási területfelosztást tizennégy tartomány (provincia) és egy különleges igazgatási terület képezi (Isla de La Juventud). Ez utóbbit a központi kormányzat közvetlenül irányítja.

Fizikai közelséget tekintve legközelebbi szomszédai az USA, a Bahama-szigetek, Haiti, Mexikó és Jamaica. Külső **kapcsolatainak intenzitása** szélsőséges különbségeket mutat. Az USA-ban, elsősorban Floridában több milliós kubai közösség él. A kubai – illegális – migrációnak ez a fő iránya. A Fidel Castro rendszerét ellenzők ebbe az irányba hagyják el a szigeteket, ez az emigráció a leggharcosabb ellenfele napjainkban is. Különleges ellentmondásként, pénzhazautalásaikkal a rendszer fenntartásából is jelentős részt vállalnak. Az Egyesült Államok embargót hirdetett Kubával szemben, ellenségként kezeli. Mexikóval kiegyensúlyozott, jó viszonyt alakítottak ki a kubai vezetők. A karibi térség más országaiban kubai orvosok, mérnökök sokasága dolgozik. Venezuelában, Hugo Chavez rendszerének fenntartásában a Castro-i tanítás és az effektív kubai segítség jelentős szerepet

---

¹Tanszékvezető egyetemi docens, PhD, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet. Pécs, Ifjúság útja 6, 7624. pnorbert@gamma.ttk.pte.hu.

játszik. A különleges szovjet-kubai kapcsolatok részben fennmaradhattak az orosz-kubai kapcsolatokban. A Moszkva-Havanna közvetlen légi összeköttetés és a tömeges orosz jelenlét erre utal. Ezen kívül a távol-keleti, a francia, az olasz, a német és a holland kapcsolatok jelentősek még.

NÉPESSÉG ÉS TELEPÜLÉSHÁLÓZAT

A lakosság száma kubai adatok szerint 11,25 millió (2002), más adatok szerint 11,8 millió fő. A városlakók aránya 60% körüli. A fővárosi agglomeráció demográfiai súlya mintegy 20%-os, hasonló a magyar helyzethez. A lakosság rasszok és felekezetek közötti megoszlását illetően a források rendkívül nagy szóródást mutatnak. Navarro (2003) szerint a fehérek 66%-ot, a feketék 12%-ot, a mulattok 21%-ot képeznek, az ázsiaiak (döntően kínai eredetűek) mintegy 1%-ban járulnak hozzá az ország lakosságához. Jimenez 1953-ban 72% fehérről, 11% feketéről ír. A fenti két adatsor összemérhető. Nyilván a mulatt kategória átmenetisége miatt nem könnyű azt mérni, illetve nem ismert a mérési módszer. Más kortárs adatforrás szerint a mulatt lakosság aránya meghaladja az 50%-ot. A rasszkérdés alapvető – többek között politikai - probléma Kubában. A jelek szerint társadalmi béke van az országban, a keveredés pedig mindenképpen előrehaladott. A mulatt lakosság 50% feletti aránya eltűzöttnek tűnik a helyszíni bejárásunk tanulságai szerint. Ugyancsak a bejárás tapasztalatai szerint a fekete lakosság határozottan rosszabb életkörülmények között él, mint a fehér népesség. A jövőben a szociális feszültségek óhatatlanul nőni fognak, ez a rasszok közötti feszültségek növekedését hozhatják magával. Az ázsiaiak főként a vasútépítkezésekhez behozott dél-kínai munkások leszármazottai és érdekesen színezik a kubaiak antropológiai összetételét, főként a sziget keleti felében érzékelhető jelenlétük.

A felekezeti megoszlás kérdése is kényes. A szigetek katolikus hagyományúak, viszont számtalan protestáns imaház, templom épült az elmúlt pár évben. Az afrikai eredetű rítusok sajátos politeista vallásosságként élnek tovább a „santería” keretében, mely sajátos kubai hagyomány, vallásos képzetek és babonák keveréke. A katolikus egyház helyzete ellentmondásos. Számtalan katolikus templom van, de részben zárva, részben átalakítva. A katolikus papok száma csekély, ugyanakkor a pápa kubai látogatása óta az egyház helyzete sokat javult.

Az európai felfedezők közül Kolombusz járt földjén először. A szigetek gyarmatosítása elsősorban Diego Velasquez nevéhez kötődik. A gyarmatosítók az őslakó indiánokat gyakorlatilag kiirtották. A munkaerő biztosítására Afrikából, főként a mai Nigéria vidékéről fekete rabszolgákat hoztak be, elsőként ide az amerikai földrészen. Leszármazottaik ma is a szigeten élnek, részben elkeveredve a fehérekkel. Főbb csoportjaik a nagyvárosokban, illetve a cukornádtermelő vidékeken élnek. Zenéjük, táncuk és rítusaik a sziget kultúrájának jellegadó részét képezik.

A fehér lakosság zömmel az Ibériai-félszigetről érkezett ide, vagy pl. a Kanári-szigetektől, ahonnan az idekerült telepesek a dohánykultúra kialakításában kiemelkedő szerepet játszottak.

Magyarok fontos szerepet nem töltek be a szigetek betelepítésében. Néhány magányos utazón kívül nem járt erre magyar, csak az államszocializmus korában került sor társadalmi méretű kapcsolatfelvételre. Kuba szempontjából ennek a demográfiai hozadéka nagyon sovány, csupán pár fő.

A szigetcsoport az amerikai gyarmatosítás folyamatában kulcsszerepet játszott. Innen indultak útnak a Latin-Amerikát meghódító konkvisztádorok. A gyarmatok kincseit ide, Havannába gyűjtötték össze, hogy aztán a híres „ezüst flotta” átszállítsa azokat az Óvilágba. A város épületein, palotáin és templomain a mai szomorú állapotokban is érzékelhető a régmúlt idők jóléte.

A sziget, kiemelkedő geopolitikai fontosságát napjainkig megőrizte. Két ismert mellékneve, „az Újvilág kulcsa”, illetve „az Öböl kulcsa” utal jelentőségére. Az 1800-as évek elejétől fogva az észak-amerikai politikusok szívesen tekintettek úgy rá, mint az Egyesült Államok természetes déli határára. Megszerzésére folyamatosan törekedtek. A biztonsági igények mellett a sziget gazdagsága is vonzotta őket.

A spanyol fennhatóságnak 1898. december 10-én lett vége. Kuba hosszú felszabadító küzdelmek után vált formailag függetlenné. Valójában az amerikai dominancia évtizedei következtek. Az amerikai gazdaság és politika kénye-kedve szerint rendezte az ország ügyeit. Az amerikai érdekeket kiszolgáló kormányok váltották egymást.

A forradalom időszaka 1953 és 1959 között zajlott. A hozzá kapcsolódó események a mai napig meghatározóak az ország politikai tájképében. Városokat, tartományokat neveztek át a forradalmároknak, vagy kapcsolódó eseményekre emlékezve. A 26-os szám a leggyakoribb szimbólumok közé tartozik, utalva a forradalmat elindító Moncada laktanya ostromára, 1953-július 26-ra.

TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZET NAPJAINKBAN

Az infrastruktúra állapota rossz, mindenütt szemét van, a higiénia területén is sok a kivetnivaló. Ugyanakkor az ország működik. Támolygó roncsautók tűnnek fel, melyek között itt-ott feltűnik néha egy-egy a Kuba szimbólumává emelkedett, gyönyörű, 50-es évekbeli amerikai autó. Ezek re-exportjára volna igény, de a kivitelüket Fidel Castro megtiltotta.

A járművek zöme orosz gyártmányú, főleg Ladák és Moszkvicsok. Óriási orosz harckocsi-szállító teherautók láthatók, melyek jobb híján buszként funkcionálnak (Úgy hívják őket, „dromedárok”). Sok a Zil és az Ikarusz busz, az utóbbi évek szerzeményei között feltűnnek a dél-koreai és a francia autók is.

A közlekedés meglehetősen kaotikus, rendkívül hiányos irányjelző rendszerrel. Az utak állapota nagyon rossz, az autópálya helyenként szlalom-pálya, ahol lovas kocsi, bicitaxi éppúgy feltűnhet az autós előtt, mint egy tehéncsorda. Minden település környékén stopposok állnak az utakon, az autópályán is. Kiszámíthatatlan, hogy hol találunk benzinkutat. A boltokban kevés és drága az élelmiszer. A polcok üresen tátongnak, illetve csak néhány fajta árucikk, mindenekelőtt rum, szivar, brazil halkonzerv, a húsfélék közül csirkehús kapható. A gyümölcs drága és rossz minőségű.

Kubában több életforma létezik egymás mellett, gyakran egymástól elszigetelten, emiatt kubai életformáról beszélni nem lehet. Különböző, privilegizált csoportok élnek egymás mellett a mindennapjaikat, és élnek meg nagyon különböző élethelyzeteket ugyanazon díszletek előtt.

Kuba politikai rendszerének sajátosságait nem lehet Európából, európai mértékek szerint megérteni. Miért maradt fenn a sajátos karibi szocializmus a szigeten, amikor Európában, ahonnan létfontosságú gazdasági, politikai és katonai támogatást kapott, a szocialista rendszer összeroskadt? Fennmaradásának ugyanazok az okai, mint születésének. Nem a kommunista eszmék győzedelmeskedtek a szigeten, hanem a modernizáció igénye, a diktatúraellenesség, a nemzeti öntudat és az Amerika-ellenesség adta a kubai forradalom gyújtóanyagát. A kubai rezsím születésekor egyveretű volt a latin-amerikai USA ellenes és modernizációt igénylő baloldali mozgalmakkal.

Az európai szocializmus összeomlásában fontos szerepet játszott, hogy összehasonlíthattuk anyagi viszonyainkat az osztrák, olasz, német polgárok, vagy akár csak a munkanélküliek életkörülményeivel. A kubaiak esetében ez az összehasonlítás nem feltétlenül kedvezőtlen. A környező karibi, latin-amerikai országok állapotaihoz képest a kubaiak – sokak szerint - irigylésre méltó körülmények között élnek. Az egészségügy, az oktatás, a szociális védőháló, a közbiztonság a fontos kubai vívmányok közé tartoznak (Ennek – mint egyes kritikusok állítják – volt egyfajta kirakat jellege, de ettől még a vívmányok pozitív hatása akkor is megjelent). Napjainkban sok kubai dolgozik külföldön, elsősorban a környező országokban, mint orvos, mérnök, stb.. A rendszer zártsága ellenére a kubaiak elég jól tudnak tájékozódni környezetükről.

A forradalmat megelőző rendszer egy még a latin-amerikai viszonyok között is kirívóan rossz diktatúra volt. A szegénység riasztó méreteket öltött, sokan éheztek. A rendszer támaszai között amerikai bűnözők voltak, akik meghatározó szerepet játszottak az állam működtetésében. A forradalom alapvető változásokat hozott a kubaiak életkörülményeiben. A társadalom széles rétegei jutottak az elűzött, elmenekült kubai és amerikai tulajdonosok kárára tulajdonhoz és létbiztonsághoz. Az emigránsok, valamint az amerikaiak visszatéréseivel a társadalom széles rétegeinek ma igen jelentős lenne a veszténivalója.

A rendszer csúcspontjainak napjainkig Fidel Castro, Kuba emblematikus, okos, karizmatikus diktátora áll. Rendkívüli tehetségéről sok jel árulkodik. Beszédei még a közelmúltban is nagy hatásúak voltak. A kubai oktatás, egészségügy rendkívüli eredményei a széles kubai tömegek előtt hitelessé teszik őt. *(Még az őt nem szerető /ellenzéki/ kubaiak is úgy nyilatkoztak e sorok írójának 2004-ben, hogy egy teljesen szabad választáson is képes lenne nyerni.)* Jelenlegi súlyos betegsége, az örökösödési kérdés a kubai politikai rendszer legsúlyosabb válsága a forradalom óta.

Castro elsősorban Latin-Amerikában nagyon népszerű. Ugyanakkor ma már inkább megosztó, mint egyesítő figura. Életéről keveset mond el a róla készült, a közelmúltban bemutatott film, de sokat elárul a Sierra Maestra előterében elterülő Biriánban található szülőháza, melyet a közelmúltban nyitottak meg a látogatók előtt. Jómódú középosztálybeli szülei a spanyolországi Galíciából települtek át. Kiemelkedően jó oktatást kapott, jogi pályára lépett. Nem kommunisztikus eszmék vezérelték, hanem modernizációs és Amerika-ellenes elképzelések. Saját „szocialista jellegét” évekkal a forradalom után fedezte fel, számító szükségből. Jellemző, hogy az amerikaiak az első időszakban – a mozgalom jellegét félreértve – arra számítottak, hogy a Batista rendszert egy otthon népszerűbb, és szintén Amerika-barát rezsim válthatja fel. A mozgalom gyors balra tolódásával reményeikben hamar csalatkoztak.

Nem láthatók valamifajta Castro-i személyi kultusz jelei. Kevés helyen láthatjuk az arcát. Inkább beszédeiből származó idézetekkel találkozhatunk. Gyakori ábrázolási formája, amint monumentális alakként, hátizsákos gerillaként jelenik meg egy nyílt mező közepén. A nehéz körülmények között élő kubaiak közül sokan várják a halálát és ettől életük jobbra fordulásában reménykednek. Öröksége nehéz lesz, bárki veszi is át.

A forradalom és Kuba igazi arca Ernesto Che Guevara, az argentin származású orvos, forradalmár. Fényképei, arcának jellegzetes kontúrjai plakátokról, emlékművekről köszönnek vissza, ahogy neve is a leggyakoribb politikai szimbólum. Ha valakinek, neki van kultusza Kubában. Ő az ifjúság „hivatalos” szimbóluma, de az ország turisztikai imázsát is jórészt az ő arcára építették. Az életéről szóló dalokat napjainkban is énekelik a kubaiak.

Che Guevara a világon mindenféle baloldali szubkultúrák ikonja. Szerepe más otthon, mást jelent a nyugati demokráciákban és más az ún. átalakuló, posztoszocialista országokban. Életútja többféle értelmezést is lehetővé tesz. Mindenekelőtt a sajátos kubai viszonyokat szükséges értelmeznünk, hogy európai és/vagy magyar szemmel nézve rendkívül ellentmondásos megítélését megérthessük.

Hogy miért nem kopott meg tisztelete, mint harcostársaié? 1967-es haláláig a forradalomnak jórészt pozitív, építő és a gyűlölt külső ellenség elleni harccal telt időszaka zajlott. Nevéhez a kubaiak számára pozitív emlékek kapcsolódnak. A későbbi időszak ellentmondásai, a rendszer megmerevedése, a növekvő elnyomás idején nem sározódhatott be. Halálának körülményei a forradalmár mítoszt tovább erősítették.

Kubában, akárcsak Latin-Amerika többi országában egész más a politikai kultúra, mint Európában. A magyar történelem aradi vértanúja a magyar szabadságharc kiemelkedő áldozatát hozó hősei. Kubában a történelmi tartományok versengenek azon (esetenként több tucattal), hogy melyik, hány mártírt (kivégzett tábornokot) adott a nemzetnek a spanyol elnyomókkal vívott harcban. Ebben a térségben ugyanis nem kiegyezésekkel oldják fel a konfliktusokat, hanem végletes módon, tömegmészárlásokkal, represszióval.

Így a „kubai gulagot” megteremtő Che Guevara képe csúsztatás. Alakja a latin-amerikai forradalmárooktól nagyon idegen, véres sorába illeszkedik. Tettei és azok elismerése csak az őt körülvevő közeg teljes körű értelmezésével lehetséges.

A gazdaság két meghatározó ágazata a mezőgazdaság és a turizmus. Az elmúlt időszakban kitűnő tanulmányok jelentek meg erről magyarul is (PROBÁLD, F. - JUHÁSZ, K. 2004). Az embargó és az inváziós fenyegetettség árnyékában az élelmiszertermelés biztonsága stratégiai kérdés. A turizmus fejlesztése a szocialista tömb felbomlását követően a külső anyagi források pótlásának eszközévé vált. Jelenleg kétféle turista érkezik a szigetekre évente. A turizmus fejlesztése elsősorban állami eszközökkel történik. A jelenlegi szinten és formában a turizmus a rezsimek továbbélését szolgálja. Jöhetne kétannyi látogató is, de az már felborítaná a kényes egyensúlyokat, kezelhetetlen feszültségeket eredményezve a társadalomban. A turizmus az „édes élet”, a jó koktélok, a gyönyörű tengerpart, vagy éppen a kubai zene, tánc vonzására épült. A turizmus környezetében megjelentek a magángazdaság alapelemei a társadalomban. A „paladar” (a magántulajdonú vendéglő), a magántaxi, a „casa particular” (helyi zimmer frei) a főbb jelenségek és természetesen a prostitúció. A turisták egy jelentős részét a kubai lányok csábítják a pálmás szigetre. A társadalom egyre inkább szétszakad. A turizmusban dolgozók és azok, akiknek rokonai az embargó ellenére pénzt utalnak haza, anyagi lehetőségeik révén nagyon elszakadnak az ilyen pénzbevétel nem rendelkező honfitársaiktól. A kettős pénzrendszer - miszerint egyszerre használják a dollárt, illetve a dollárhoz rögzített konvertibilis peso-t és a „moneda nacional”-t a mindennapokban – a rendszer átmeneti stabilitását eredményezte, hosszabb távon azonban a végét is jelentheti.

ÖSSZEGRZÉS

Kubát, mint a szocialista világ egykori, illetve megmaradt részét nem lehet európai fogalmakkal értelmezni. A társadalmi-gazdasági helyzetét csak geopolitikai viszonyrendszerének, kulturális öröksége, klimatikus helyzetének és politikai örökségének mély elemzésével lehetséges értelmezni. A Fidel Castro nevével fémjelzett rendszer az elmúlt 15 évben jelentős átalakuláson ment keresztül. A várható vezetéváltás valószínűleg további változásokat hoz. A metamorfózis minden bizonnyal másképpen, nem a kelet-közép-európai, vagy kelet-európai modell szerint zajlik le, ahogyan a regnáló rendszer is más okokból kifolyólag és eltérő normák szerint alakult ki.

IRODALOM:

1. Cuba. Mapa Socio-Económico. Ediciones GEO, 2003. La Habana
2. Domech, R. G. – Glean M. R. (1997): Mini geografía de Cuba. Editorial Científico-Técnica, Ciudad de La Habana
3. Jiménez, A.N. (1966): Kuba földrajza. Gondolat, Budapest, 222 p.
4. Jiménez, A.N. (1996): Cuban Contribution to the IGU Comissions and study groups on the 28th International Geographical Congress, The Hague, August 4-10, 1996
5. Navarro, J. C. (2003): Storia di Cuba. La sfida tra il giogo e la stella. Editorial SIMAR S.A., La Habana
6. Pap Norbert (2005): Kuba társadalmi-gazdasági helyzete a 21. század elején. – Szakmai Szemle. A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának Kiadványa. 2005. 2.szám pp. 133-137.
7. Probáld F. -Juhász K (2004): Amerika regionális földrajza (*Kuba*). Trefort Kiadó, Budapest, pp. 213 – 219